

Analýza příjmů státního rozpočtu 2024 ve světle předkrizového roku 2019¹

BŘEZEN 2024

PETR JANSKÝ, DANIEL KOLÁŘ

Shrnutí

- Tato analýza srovnává plánované příjmy státního rozpočtu na rok 2024 s výsledky státního rozpočtu v roce 2019. Mapuje období, během něhož na českou ekonomiku a veřejné rozpočty silně dopadly jak důsledky několika zásadních krizí (koronavirus, napadení Ukrajiny a válka, energetická krize a inflační vlna), tak výrazné parametrické změny českého daňového systému. Rok 2019 lze považovat za poslední předkrizový a rok 2024 za první pokrizový, takže odpovídají ‘normálním časům’ lépe než roky mezi nimi. Tato analýza svým pojetím navazuje na předchozí analýzu vývoje výdajů státního rozpočtu mezi roky 2019 a 2024 a obsahuje i stručnou syntézu zjištění o vývoji příjmů a výdajů.
- Změny nominálních hodnot příjmových položek státního rozpočtu mezi roky 2019 a 2024 jsou výrazně zatíženy inflační vlnou. Proto procentní nárůsty poměrujeme jak s nárůstem cenové hladiny o **40,6 %**, tak nominálního hrubého domácího produktu (HDP) o **33,9 %**. Srovnání s inflací je určující pro změnu reálné hodnoty: nárůst o více než 40,6 % znamená i nárůst reálné hodnoty daného příjmu a při menším nárůstu reálná hodnota naopak klesá. Podobně odchylky od nárůstu nominálního HDP indikují, zda roste, či klesá podíl daného příjmu na HDP.
- Ministerstvo financí mezi roky 2019 a 2024 odhaduje nárůst příjmů státního rozpočtu o **28,9 %**, což je podstatně méně než nárůst výdajů státního rozpočtu o **43,0 %**. Zároveň má být nárůst příjmů mírně nižší než nárůst nominálního HDP a výrazně nižší než nárůst cenové hladiny.

¹ Tato studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Autoři, působící na Institutu ekonomických studií, Fakulty sociálních věd UK, děkují za cenné komentáře k dřívější verzi studie Petru Bouchalovi, Jakubu Komárkovi, Danielu Münichovi, Petru Mušilovi, Janu Pavlovi. Případné chyby však jdou pouze na vrub autorů. Studie byla vydána i díky podpoře Akademie věd ČR v rámci Výzkumného programu Strategie AV21 Společnost v pohybu.

- Příjmy státního rozpočtu jsou tvořeny zejména výnosy z daní. Ve sledovaném období se však výběr jednotlivých daní měnil velmi odlišně. Zásadní negativní dopad na vývoj příjmů státního rozpočtu má změna výnosu daně z příjmů fyzických osob. Její výnos pro státní rozpočet totiž klesne nejen reálně, ale dokonce i nominálně: ze 165 mld. Kč v roce 2019 na 156 mld. Kč v roce 2024 (-5 %, -9 mld. Kč). Nejpravděpodobnější příčinou jsou daňové změny z podzimu roku 2020, zejména tzv. zrušení superhrubé mzdy, navýšení slevy na poplatníka a zavedení možnosti paušální daně pro živnostníky.
- Podobnou stagnaci evidujeme i u výnosů ze spotřebních daní. Navzdory vysoké inflaci činí nárůst pouze 1 % (+ 2 mld. Kč). Na rozdíl od jiných daní jsou spotřební daně zpravidla definovány jako fixní částka vztažená k jednotce zboží, a výnosy tedy nerostou automaticky s růstem ceny zboží. Příkladem je spotřební daň z nafty, jejíž sazba (9,95 Kč/l) je v roce 2024 nominálně stejná jako v roce 2004.
- Na druhé straně, za zvýšením plánovaných příjmů státního rozpočtu pro rok 2024 (1 940 mld. Kč) oproti skutečnosti roku 2019 (1 505 mld. Kč) o **435 mld. Kč** (+28,9 %) stojí z 95 % pouze čtyři příjmové položky (řazeno podle absolutního nárůstu):
 - Povinné pojistné na sociální pojištění (+37 %, +205 mld. Kč)
 - Daň z přidané hodnoty (+33 %, +95 mld. Kč)
 - Daň z příjmů právnických osob (+74 % resp. +92 mld. Kč, kde rozdíl +17 mld. Kč představuje přechodný výnos daně z neočekávaných zisků)
 - Příjmy z prodeje emisních povolenek (+153 %, +25 mld. Kč)
- Některé příjmy státního rozpočtu v roce 2024 zůstávají nominálně zhruba na podobné úrovni jako v roce 2019, což při výrazném nárůstu nominálního HDP a ještě většího nárůstu cenové hladiny představuje jejich výrazný reálný pokles:
 - Daň z příjmů fyzických osob (-5 %, -9 mld. Kč)
 - Spotřební daně (+1 %, +2 mld. Kč)
- Reálná hodnota většiny příjmových položek státního rozpočtu poklesla, zatímco klíčové výdajové položky reálně narostly. To přispělo k výraznému prohloubení deficitu státního rozpočtu navzdory tomu, že výsledek roku 2024 již bude ovlivněn konsolidačním balíčkem a dalšími úspornými kroky vlády. Jinými slovy, nárůst příjmů státního rozpočtu bude schopen pokrýt jen část, konkrétně 66 %, nárůstu výdajů.

Chcete dostávat e-mailem informace o nových studiích a akcích IDEA?
Napište nám na ✉ idea@cerge-ei.cz

Analysis of the 2024 State Budget Revenue in Light of the 2019 Pre-Crisis Year²

MARCH 2024

PETR JANSKÝ, DANIEL KOLÁŘ

Summary

- This analysis compares planned state budget revenues in 2024 with the state budget outcomes of 2019. It charts a period in which the Czech economy and public budgets have been heavily impacted by the consequences of several major crises (coronavirus, the invasion of Ukraine and the war, an energy crisis, and an inflationary wave) as well as by significant parametric changes in the Czech tax system. 2019 can be considered the last pre-crisis year and 2024 the first post-crisis year, so they correspond to 'normal times' more closely than the years in between. This analysis builds on a previous analysis of the state budget expenditure development between 2019 and 2024 and includes a brief synthesis of findings on revenues and expenditures.
- The nominal value changes in state budget revenue items between 2019 and 2024 are significantly burdened by the inflationary wave. Therefore, we compare the percentage increases with both the 40.6% increase in the price level and the 33.9% increase in nominal gross domestic product (GDP). The comparison with inflation is determinant of the change in real value: an increase of more than 40.6% implies an increase in the real value of the revenue, and a smaller increase results in a decrease in real value. Similarly, deviations from the increase in nominal GDP indicate whether the share of income in GDP is increasing or decreasing.
- Between 2019 and 2024, the Czech Ministry of Finance estimated an overall increase in state budget revenues of 28.9%, which is in fact less than the 43.0% increase in state budget expenditures. The revenue increase is also slightly lower than nominal GDP growth and significantly lower than price level rises.

² This study represents the authors' own views and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences nor of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE). The authors, affiliated to the Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University, are grateful to Petr Bouchal, Jakub Komárek, Daniel Münich, Petr Musil, and Jan Pavel for their valuable comments on an earlier version of this study. Any remaining ambiguities or errors are the authors' own. This study was produced with support from the Czech Academy of Sciences within its AV21 Strategy research programme Society in Motion.

- State budget revenue primarily consists of tax revenues. However, the collection of individual taxes has varied considerably over the period under review. The change in personal income tax revenue has a major negative impact on the state budget revenue. Personal income tax revenue to the state budget will fall in both real and nominal terms: from CZK 165 billion in 2019 to CZK 156 billion in 2024 (-5%, - CZK 9 billion). The most likely cause is the tax changes enacted in the autumn of 2020, particularly the abolition of the super gross wage, the increase in the taxpayer rebate, and the introduction of the possibility of a flat-rate tax option for self-employed persons.
- Similar stagnation was recorded in excise revenues. Despite high inflation, the increase is only 1% (+ CZK 2 billion). Unlike other taxes, excise duties are generally defined as a fixed amount per unit of goods, and revenues do not automatically rise with the price of goods. An example is the excise duty on diesel fuel, which rate (CZK 9.95/l) is nominally the same in 2024 as in 2004.
- Only four revenue items (in order of absolute increase) account for 95% of the increase in the planned state budget revenues for 2024 (CZK 1 940 billion) compared to the 2019 reality (CZK 1 505 billion) by CZK 435 billion (+28.9%):
 - Mandatory social security contributions (+37%, +205 billion CZK)
 - Value added tax (+33%, +95 billion CZK)
 - Corporate income tax (+74%, +92 billion CZK, of which +17 billion CZK is from a windfall tax)
 - Emission credit sales (+153%, +25 billion CZK)
- Some 2024 state budget revenues will remain at a roughly similar level in nominal terms as they were in 2019, which, with the significant increase in nominal GDP and an even larger increase in price levels, represents a significant decline in revenue in real terms:
 - Personal income tax (-5%, -9 billion CZK)
 - Consumption tax (+1%, +2 billion CZK)
- The real value of most revenue items in the state budget fell, while key expenditure items rose in real terms. This has contributed to a significant widening of the state budget deficit, despite the fact that the 2024 outcome will be affected by the consolidation package and other governmental austerity measures. In other words, the increase in state budget revenues will be able to cover only 66% of the increase in expenditure.

Would you like to receive information about new IDEA studies and events by email? Email us at idea@cerge-ei.cz